

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 14 C., 6 luni 7 C., 3 luni 3 C. 50 fl.
Pentru monarhie pe an 16 C., 6 luni 8 C., 3 luni 4 C.
Pentru străinătate pe an 24 C., 6 luni 12 C., 3 luni 6 C.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei arhidiecezane Sibiu, strada Măcelarilor 45
Correspondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 34.
Epistolele nefrancate se refuză. Articollii nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 14 fl., — de două ori 24 fl., — de trei ori 30 fl. rëndul cu litere garmond

Pe calea dréptă.

Sibiu, 10 Novembre n.

Bucurie simțim când vedem că și în aceste zile, am puté să zicem de desnădejde, în cari șovinismul întunecă mințile și își serbeză învingerile pe tóte liniile, se mai găsește câte un valoros bărbat eșit din sínul națiunii magiare, care are curajul de a se pune de-a curmezișul în calea șovinismului, și decretându-l de bôla periculôsă, comunică celor pe cari îi privește, că în urmările sale n'are să aducă fericire și bucurie acésta bôla preste țară și preste nobila națiune magiară.

Sunt puțini, ce e drept, ómenii de talia acésta; dar' ori-cât de puțini sê fie, nu e eschisă posibilitatea, ca cu timpul întréga obște magiară sê înțelegă pe deplin adevêrurile propovédute de ei, — un lucru mult dorit din partea tuturor naționalităților nemagiare din patrie, cari pace și bunăînțelegere doresc, frățietate vreau, și nu cer alta de la compatrioții magiari de cât numai aceea ce le compete după legile vecinice ale naturii: sê trăiescă și sê se desvólte ca individualități naționale, de sine stătătoare, în cadrele legilor țerii.

Unul dintre cei puțini despre cari fú vorbă, este domnul Dr. *Czirbusz Géza*, profesor la gimnasiul piariștilor din Timișóra, care acum de curénd a scos de sub tipar o carte de mare valóre, intitulată „*Ungaria la finea secolului XX*”.

Vom avé ocaziune sê vorbim mai pe larg despre cartea acésta, care forméză curat eveniment în literatura magiară, și de altcum nu prea bogată în opuri de cuprins cu adevêrat științific, cum e cartea domnului profesor Dr. *Czirbusz*, pentru a cărei scriere s'a cerut, nu numai capacitate, ci și muncă îndelungată și obositoare, ear' mai pe sus de tóte vederi largi și inimă bogată în sentimente de umanitate și de dreptate. Ear' până atunci ne mârghinim a precisa firul roșu care e trecut

prin întregul valoros op al și mai valorosului seu plâsmuitoriu.

Învêțatul profesor vorbește în cartea sa despre raporturile numerice în cari se află naționalitățile din țera acésta, și ajunge la conclusiunea, că prin aceea, că cineva vorbește ungurește, încă nu a devenit magiar, pentru-că naționalitatea nu după limbă se determină, ci după origine, obiceiuri și alte particularități. Mânecând apoi din acest punct de vedere, constată, că toți aceia, cari în statistică sunt trecuți ca Magiari pe motivul că vorbesc ungurește, nu sunt Magiari, pentru-că numai cultura le este magiară, sângele însă, însușirile și modul de gândire nu le e de loc magiar, ci amésurat naționalității la care aparțin. Și stând lucrul astfel, profesorul *Czirbusz* ține de greșală înmulțirea sufletelor magiare pe calea acésta, precum ține de un paradox forte periculos și șovinismul, care cere astfel de înmulțiri, nenaturale și înșelătoare.

Zice autorul interesantei cărți, că ómenii sunt fôrte simțitori când e vorba de legea și de limba lor; de aceea nu e bine sê se atingă nimeni de sentimentele lor cele mai jingăse. O Ungarie ideală va esista deci numai atunci, când fie-care naționalitate va puté înflori cu cultura proprie, în libertate pacinică și unitate politică. Căci ómenimea e grădină, în care miile de națiuni și popóre sunt flori, ear' nu rapită, sau cartofi, una și aceeași plantă. Sê înfloréscă și sporéscă deci fie-care după firea și felul seu!

Iată pe scurt principiile de cari a fost condus învățatul profesor, la scrierea cărții sale. Sê rămână fie-care naționalitate aceea ce a lăsat Dumnezeu sê fie, nu numai, dar' sê i-se deé și posibilitatea de a se desvólta, de a înflori, pentru a forma podôbă în marea grădină, numită *stat ungar!*

Am cerut noi vre-o dată altceva de cât numai atâta? Nici odată. Nici noi, și nici celelalte naționalități nemagiare din patrie. Și totuși, cu câtă dușmănie, cu câtă neîncredere am fost întimpi-

nași și tratați totdeauna. Sperăm însă că odată se va face totuși lumină și se va cunoște adevêrul și dreptatea, care e pe partea noastră. Minți luminate, cum e a profesorului *Czirbusz*, arată calea cea dréptă, care duce la lumina dorită.

Din trecut.

IV.

Proiectul de lege, acceptat din partea comisiunii, care se numia „*regnicolară-unionistă*”, purta numărul XXI și titlul următoriu: „*Articol de lege despre asigurarea drepturilor cetățenești ale națiunii române, pe baza egalității*”. Va sê zică, era creat nu numai pentru Români din Ardeal, ci pentru întréga „*națiune română*” din regatul ungar.

Cuprinsul seu era următoriu:

I. Despre naționalitate și despre limbă.

§ 1. Naționalitatea și limba Românilor se recunoște și se garantéză.

§ 2. Românii pot sê foloséscă neconturbați limba lor română în bisericile proprii, în conducerea afacerilor bisericesti, în școléle elementare și mediile, precum și în institutetele teologice.

§ 3. În comitatele, districetele și scaunele, pe așa numitul fund regiu, în opidele și orașele libere regești, în cari și Românii iau parte în număr de jumătate la consultări, va fi permis sê se vorbéscă și românește. Corporațiunile bisericesti și comunele românești pot purta protócole în limba română, însă pentru a fi înțelese de superioritate, și în limba magiară. Alte corespondențe, atât cu autorități bisericesti, cât și civile, pot face numai în limba magiară.

§ 4. Estrase protocolare scrise în sensul de sus în limba română, tot așa petițiuni, obligațiuni, și alte documente, pot fi primite pretutindenea.

§ 5. Legile țerii, ordinațiuni regale, ministeriale și municipale, trebuie sê fie publicate și în limba română, acolo unde sunt Români.

§ 6. Estinđându-se art. de lege XXII din 1848 și asupra fostului Ardeal, limba de conducere a miliției formate și a celei-ce se va mai forma va fi cea magiară, dar' pe lângă acésta se póte face eserecțiu de comandă și în limba română.

§ 7. Grănițerii români au sê fie împărțâși de tóte drepturile și favorurile de cari se vor împărțâși prin lege ceialaltă grănițerii.

II. Despre administrație și justiție.

§ 8. Conform dispoziției art. de lege XVI din 1848 pot fi aleși membri consultători în organizația comitatensă, compusă pe baza reprezentării poporului, și astfel de Români, cari nu vorbesc ungurește, dar' înțeleg limba acésta. (În proiectul Românilor nu era vorba de limba ungară, ci se cerea, ca numărul membrilor români sê fie stabilit după numărul sufletelor române din comitate.)

§ 9. În tóte ramurile administrațiunii Români au sê fie aplicați în raport just, cu ținerea în vedere a calificățiunii lor.

§ 10. Pe lângă fie-care tribunal regeșc, înțelegénd aci și pe cele de pe fundul regiu, va numi guvernul un agent de limba română, provédut cu salariu de la stat, pentru-ca sê pórté în mod gratuit afacerile poporului sărac român.

§ 11. În ori-ce comisiune de anchetare au sê fie aplicate și persóne române, când e vorba de interesul unui individ român, sau de interes public român.

§ 12. Se șterg tóte legile cuprinse în Aprobatele și Compilatele din Ardeal, asupritóre și dejositoare pentru Români. (Dintru început ș-ul acésta era formulat astfel din partea Românilor: Se garantéză deopotrivă siguranța personală individuală pe séma națiunii române, așa, ca numai din suspiționare și sub pretecest de delict politic sê nu póta fi nimeni arestat. Legile contrare se șterg.)

FOIȘORĂ

„Ionel”

(Recensiune de Grigorie Pletos, protoieru, profesor la gimnasiul din Năsăud.)

(Fine).

Dar' partea cea mai interesantă a acestei cărți este negreșit: „*pregătirea lui Ionel pentru viața de la țară*” (cap. XIII, pag. 405—483) și „*căsătoria lui*” (cap. XIV, pag. 483—491). Repet, partea acésta e cea mai interesantă, odată pentru că educația preste 12 ani ai vârstei copilor, la noi, până acuma nu știu se se fi tratat în mod sistematic, și al doilea, fiind-că tinêrul, chiar la acésta vîrstă — când pornirile lui lăuntrice și ademenirile din afară sunt mai impetuóse, are mai mare trebuință de un razem, de o direcție, de un mentor permanent, mai ales în lipsa școlélor de adulți și a bibliotecelor populare.

Chibzuirea părinților asupra viitorului lui Ionel potrivit cu firea lui și cu starea familiei (pag. 405—408); hotărîrea, ca Ionel sê se facă un plugar priceput și harnic, chipul cum tata îl introduce în tóte lucrările împreunate cu agricultura, precum: în culti-

varea pomilor și a viței de viie (p. 409—417), în cultura cartofilor și a legumelor; scóțerea băiatului la câmp și participarea lui la tóte lucrările campestre: la plug, (*Onórea plugarului*”, pag. 421), cunoștințele reale ce i-le dá tata despre *pământul arătar* (p. 422—426), despre *alegerea semințelor*, despre *îngrășămintă* (pag. 426—430), despre *îngrijirea și datorințele cătră animale* (pag. 430—437); despre facerea fênului și prevestirea timpului; despre trăsnet, urmările și purtarea omului în timp de vreme grea (pag. 437—445); cunoștințele practice despre apicultură, în chiar stupina lor (pag. 445—448); dragostea ce o desvóltă tata în inima lui Ionel cătră industria casnică și cătră meserii (p. 449—453); cele dintâi lecții de drept ale lui Ionel despre *libertatea cetățenească*; despre *dări*, despre urmările beției și ale fumatului, — tóte aceste învățături date la ocazii potrivite, lărgesc orisonul, lămuresc priceperea și pregătesc într'un mod minunat pe băiat pentru viață, în care nu preste mult are sê lucreze și sê trăiescă.

Intr'aceste, ajunsese băiatul la vîrstă de 14 ani, când, după lege, avea sê isprăvescă școlă sătescă complimentară. Cea din urmă zi de școlă a lui Ionel (pag. 465—467) este o zi de sêrbătoare pentru dînsul și conșcolarii

sei, ca și pentru satul întreg... Când Ionel părăsește școlă, „are statura trupului svelță, dréptă și mlădiósă. Fața lui își dovedește pe băiatul gânditor și aședat: fruntea lată și deschisă, obrajii rumeni, ochii albaștri ca cerul senin, privirea dulce, mersul lui sigur și liniștit. El gândia, simția, vorbia și lucra așa, ca și când Dumnezeu pururea l'ar fi întovărășit în toți pașii vieții sale” (p. 467—469). Dovadă despre acésta este și frumósă lui scrisóre de mulțămită cătră fosta lui învățătoare (pagina 471).

Pregătirea lui Ionel pentru gospodărie se întregește printr'o escursiune făcută cu tatăl seu prin ținuturile mai renumite prin agricultură și pomicultură, prin sobrietatea, munca și economia locuitorilor (*cassa de economii*, pag. 472—481).

Spre a nu uita ce a învățat băiatul la școlă, tatăl seu, ajutat de dóma învățătoare și de preot, înființéză biblioteca populară și școlă de adulți cu ședători culturale, cari sunt o adevêrată școlă practică sau universitate pentru popor. Aci se face de regulă o conferență sau disertație cu cuprins agricol, gospodăresc, igienic, economic, moral, național, cultural, religios; recitări de poesi, scurte piese teatrale din viața poporului, cântece esecutate de corul școlarilor și al adulților;

apoi jocuri naționale: *hora, bătuta, ardeléna, someșana, olteanca, mocăncuța* (pag. 479)...

Ionel era sufletul acestor potreceri morale și sociale. În ultimul capitol (al XIV, p. 483—494) se arată cum se póte și trebuie făcută educațiunea unei fete de la țară. Mărióra părintelui preot este astfel crescută cum cerea starea lui Ionel și tericirea unei familii de gospodar la țară. Cu acésta Mărióra se căsătorește Ionel. La cununia lor tinêrul preot face un *discurs de ocazie* admirabil asupra datorințelor unei familii românești. „*Tu Ionel zice preotul — sê fii ca Catone, acel mare Roman, care era virtut-a întrupată, și tu Mărióra, sê fii ca Cornelia cea virtuosă, mama Grachilor!... Sê vè păstrați obiceiurile și datinele cele bune românești și sê vè păziți de cele rele. Arătați întotdeauna, că sunteți Români cu limba, cu simțirile, cu gândirile, cu faptele*” (pag. 488—489).

Drept încheiere (pag. 491—492) tata Munteanu — la o masă modestă, la care a invitat pe toți copiii sei — le dá sfaturi de ale unchiășului înțelept pentru „*tóte daraverile vieții*”. Iată câteva din aceste sfaturi: „Nu uitați nici-odată, dragii mei, că cumpêtul în tóte, în mănecare, în beutură, în îmbrăcăminte, în muncă, în somn, în gustarea

III. Despre educațiune și instrucțiune.

§ 13. La ridicarea și susținerea pe speșele statului a școlilor elementare, a institutelor superioare și de educațiune, se va ține cont și de cei de limba română, ca și de locuitorii de alte limbi ai țerii.

§ 14. La universitățile magiare se vor ridica catedre de limba și literatura română, precum și în școlile medii române și în institutele superioare române limba și literatura magiară va forma studiu obligat.

§ 15. În institutele militare existente și cari de acum înainte se vor ridica, vor fi instruiți și elevii români. (Paragrafului acestuia i-a mai premers unul, care a fost însă eliminat din partea comisiunii. Suna astfel: Pedagogia din Arad și școlile medii din Blaj și Beiuș, formând proprietatea Românilor, limba de propunere în ele e cea română, limba magiară formeză însă studiu obligat.)

Ș-ul următor, care suna astfel: "Presa e cu deservire liberă și cauziunea îngreunătoare pentru Români se sterge", — a fost asemenea eliminat.

IV. Despre religiiune.

Paragraful despre regularea afacerilor bisericesti ale Românilor, în special ale celor de legea orientală, a fost eliminat, sub pretext, că afacerea cade în competența ministrului de culte, căruia comisiunea i-a transpus și proiectul separat al episcopului Șaguna, elaborat în chestia acesta.

V. Despre alegerile pentru dietă.

Comisiunea nu a primit nici acest paragraf, care suna astfel: "Românii vor avé drept egal de alegere, la dietă și municipii, cu toți ceilalți cetățeni, fără nici o deosebire, și anume, neegalitatea de drept dintră cetățenii din Ungaria și Ardeal, decretată cu privire la alegerile dietale din partea ultimei diete ardelenne se sterge, ear' mandatele deputaților aleși pe basa acelei legi își perd valoarea cu finea sesiunii actuale dietale". Comisiunea a enunțat însă ca principiu, că ar fi de dorit, să se facă alegerile pe basa unei legi electorale egale.

S'a mai votat apoi ultimul paragraf, care în textul original era al 20-lea, dar' acum a ajuns să fie al 16-lea, de cuprinsul următoriu:

§ 16. În toate drepturile și favorurile pe cari le posed celelalte națiuni ale patriei acesteia, sau pe cari le va acorda în viitor legislațiunea, au să între și Români.

Proiectul de lege a mai fost cetit într'o ședință, și după-ace a fost primit în unanimitate, a fost înaintat guvernului, ear' cu acesta comisiunea uniionistă și-a terminat activitatea.

plăcerilor ca și în supărări, este cel mai curat izvor din viață (pag. 495). Inaintea celor mari nu fiți îndrăzneți la vorbă și nesocotiți la răspuns, ci vă înfățișați cu sfidă și răspundeți cu chibzuellă, căci graba strică tréba și vorba dulce mult aduce (pag. 492). Intindeți-vă pe cât puteți să cuprindeți, căci cine umblă să cuprindă multe, puține adună... Cât veți trăi, nu dați tot ce aveți, nu spuneți tot ce știți și nu faceți tot ce ați puté; dar' faceți tot ce adaugă la binele deapropelului vostru și vă păziți de a face ceva ce i-ar pricinui pagubă sau durere... (pag. 493). Noi suntem numai o părțică neînsemnată din omenime și mulțămirea acesteia e mulțămirea noastră și suferința ei e suferința noastră."

Precum se vede din acesta repede schițare, "povestind cele mai mici amănunte" — ca să mă servesc de vorbele unui critic de preste Carpați — autorul lui Ionel ne dă un tratat complet de pedagogie, plecând de la cele mai simple noțiuni și ajungând la esapunerea celor mai dificile probleme de educațiune... Educatoriul de profesiune, învățătorii de toate gradele, preoții și părinții mai inteligenți vor găsi în "Ionel" norma după care ei ar puté să se conducă în îndeplinirea înaltei lor misiuni educatoare; vor găsi un vast material de cunoștințe pedagogice bine

"România și Românii."

Domnul Dr. Emil Fischer, oculist în București, a fost rugat din partea secției Brașov a societății carpatine din Transilvania, să facă un turneu prin Germania, pentru a ține conferențe publice despre România și locuitorii ei.

Domnul Fischer s'a declarat gata a satisface acestei dorințe, și înainte de a-și începe călătoria prin Germania, a vorbit în Brașov despre tema acesta, în orașul seu natal, în fața unui public distins și numeros, care l'a ascultat cu încordată atențiune.

Conferența a avut loc Dumineca trecută, în sala de esamene a școlei de fete evangeliice din Brașov, și în resumat cuprinsul ei a fost următoriu:

Distinsul conferențiar începe prin a face o scurtă descriere orografică și geologică a României, trece la hidrografia ei, amintește pe scurt fazele principale istorice ale principatelor — oprindu-se mai pe larg asupra evenimentelor mai recente, cu răsboiul independenței și proclamarea regatului.

România este o țară eminentamente agricolă — zice conferențiarul — și citează date statistice despre cantitățile enorme de cereale, ce se esportază, numărul vitelor, cailor etc. Citează legenda din Herodot cu plugul de aur, călăt din ceriu, pe care dorește din inimă, ca România să-l utilizeze înțelepțește spre consolidarea țerii.

"In ceea-ce privește calitățile poporului trebuie să relevem", zice conferențiarul, "democrația aceea adevărată, care domnește în țără. In fruntea țerii este regele, ear' poporul se simte foarte fericit, că întré el și rege n'are baroni și conți și aristocrați feudali, cari în alte părți numai spre binele țerii nu sunt.

Relevem cu totă puterea — continuă conferențiarul — toleranța religioasă, prin care se distinge poporul român. De 21 de ani, de când sunt în țără, n'am auđit un singur cas de netoleranță religioasă. Știrile colportate despre persecutarea și espulsarea Evreilor sunt toate scornituri.

Trebuie să mai rectific, zice dl doctor, o părere urită ce domnește în apus asupra bisericii orientale. Eu am convingerea, că nu este nici un motiv, pentru care acea biserică să nu pótă sta cu onóre alături de biserică catolică și cea protestantă. Biserica orientală este croită și potrivită foarte bine după necesitățile poporului român, iubitor de ceremonii. Adevărat este însă, că clerul nu are gradul de cultură al clerului apusean și că sərbătorile sunt cam multe. Cu religiiunea protestantă însă, de pildă, poporul român nu s'ar puté împăca. Așa îi este temperamentul.

In ceea-ce privește filantropia, relevem un lucru, pe care nu-l găsim în apusul civilizat — acesta este absoluta gratuitate a spitalelor. Acolo nu-l întrébă pe bolnav, de unde e, ce nație sau religie e, sau dacă are sau n'are avere. El este primit în spital gratis și îngrijit cu cea mai mare sollicitudine.

sistematisate și subordonate înaltelor principii ale moralei creștine*, ear' "Revista învățătorilor și a învățătoarelor din România" scrie: "Cartea dlui Borgovanu este scrisă în cel mai curat spirit românesc, moral-creștinesc și cu tendența bine reușită a îndrumării spre ocupațiunile de căpetenie pentru poporul nostru: agricultura și ramurile ei.**)

Din cartea acesta "Apărarea Națională" din București și revistele pedagogice de acolo, ear' de la noi "Gazeta Transilvaniei" și "Folia școlastică" din Blaj au reprodus mai multe capitole; ear' Veneratul Consistoriu metropolitan din Blaj a recomandat cartea dlui Borgovanu învățătorilor din archidieceasă, prin Circulara cu Nr. 5746—1901.

El sigur, că o carte populară de educație morală-socială și religioasă, mai bună de cât acesta nu există în literatura noastră.

Ar fi de dorit, ca "Ionel" să se răspândescă prin satele noastre spre a se ceti (în locul "Păscăliei", "Alexandriei" și altor mirozenii) atât de singuratici, cât și, pe unde sunt, în adunările sau cercurile culturale ale poporului nostru. (Din "Transilvania").

* "Epoca" din București Nr. 289 din 22 Octobrie 1901.

** Nr. 5 din Octobrie 1901, pag. 159.

Instrucțiunea este cu deservire gratuită pe toate gradele de învățământ, ceea-ce de asemenea nu se află în apus.

Ospitalitatea poporului român este proverbială.

O dovadă despre concepțiile cinstite democratice este purtarea oficerimei față cu elementul burghez. Mărturisesc, că mie mi-a făcut acesta o escelentă impresie, după cele ce le vădusem în timpul studiilor mele la Heidelberg, Mannheim etc. unde oficerii se purtau cu un fel de dispreț față de elementul burghez.

Omul, când după mai mulți ani ese din țera acesta liberală și democratică și merge în țerele din apus, îl cuprinde un fel de frică, atâtea legi și ordonanțe și tăblițe cu avisuri sunt, cari toate îl jenéză pe omul ce-și respectă demnitatea și libertatea personală.

Le constat acestea în totă sinceritatea, nu dór' pentru-că ași fi venit aici să-mi fac merite, pentru a căștiga vr'un ordin.

S'a întâmpat odată o inundăție, și primăria Bucureștilor a invitat reuniunile de cântări să coopereze la o sərbare filantropică. Am mers noi cu reuniunea noastră și cu drapelul fălfăind negru-roșu-galben, a venit "Darlărda" ungrurescă cu drapelul ei fălfăind pe străzi în colorile roșu-alb-verde, și totă lumea ne aplauda. Am cântat noi nemțește, Ungurii ungrurește și cu toții aplaudau. Așa înțeleg libertatea în țera românească, și ar fi bine să iee și alții esemplu de acolo, în loc să ne urmărim tricolorile și să ne trimitem unii pe alții alternativ în Asia și în Flandria.

Din partea guvernului nu vine nimeni să ne șicaneze la școlile noastre, să-și bage nasul în toate condicile noastre. Eu am fost, dlor, 9 ani de zile membru în presbiteriu și eu am fost acela, care am propus, să dăm atențiune mai mare instrucției limbii române, pentru-că acesta era în interesul nostru. Și vă asigur, dlor, că eu sunt bun German! Noi a trebuit să rugăm formal pe ministrul școlilor, să vină și să se intereseze de noi.

Germanii și în special Sașii au jucat un rol însemnat în România. Nu e de mult timpul, când toți farmacistii din România erau Sași, de asemenea mulți doctori și industriași."

Conferențiarul face apoi elogii regelui și cu deosebire reginei, pe care poporul o numește "Muma răniților".

Dorește României prosperitate pe calea apucată.

Din România.

Noul inspector al cavaleriei române. Alteța Sa Regală, principele Ferdinand al României, a fost numit pe ziua de 16 Octobrie v. c. inspector al cavaleriei în arma română. Actele referitoare la acesta numire sunt publicate în Monitoriu oficial al României după cum urméză:

Raportul ministrului de răsboiu către M. Sa Regele:

Sire!

Cu cel mai profund respect supun aprobării Maiestății Vostre alăturatul proiect de decret relativ la numirea Alteței Sale Regale principelui Ferdinand al României, moștenitoriu presumpțiv al coronei, comandantul divisiiei a IV-a de infanterie, ca inspector general al cavaleriei.

Sunt cu cel mai profund respect, Sire, al Maiestății Vostre, prea plecat și prea supus servitor, ministru de răsboiu D. Sturdza.

Carol I.

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, rege al României.

La toți de față și viitori, sănătate. Asupra raportului ministrului nostru secretariu de stat la departamentul de răsboiu sub Nr. 12,414.

Am decretat și decretăm:

Art. I. Alteța Sa Regală principele Ferdinand al României, moștenitoriu presumpțiv al coronei, comandantul divisiiei a IV-a de infanterie, se numește, pe ziua de 16 Octobrie 1902, ca inspector general al cavaleriei.

Art. II. Ministrul nostru secretariu de stat la departamentul de răsboiu este însărcinat cu esecutarea decretului de față.

Dat în castelul Peleş, la 23 Oct. 1902.

Ministrul de răsboiu: Carol. D. Sturdza.

Pentru catedrală.

O parte din preoțiimea tractului Orăștiei a fost întré cei dintâi, cari s'au grăbit a înscrie ofertele lor în listele de colectare. Pentru completarea și întregirea listei, ce sta la dispoziția oficiului protopopesc, s'a într'unit preoțiimea și învățătorimea acestui tract în o conferență comună, ținută Joi, în 24 Octobrie 1902, în o sală a edificiului școlar din Orăștie. Resultatul obținut întrece în privința sumei subscrise toate colectele tractuale făcute până acuma și ridică pe contribuenți în rândurile prime ale preoțiimei din archidieceasă. Preoțiimea s'a știut însuflețit, făcând următoarele contribuiri:

1. Vasile Domsia, protopresbiter . . . cor. 200
2. Ilie Popovici, paroch în Sibielul-vechiu . . . " 400
3. Manasie Iar, paroch în Tolția-mare . . . " 200
4. Iosif Bogdan, paroch în Mada . . . " 150
5. Nicolae Suci, paroch în Balomir . . . " 150
6. Ioan Botezan, paroch în Binținți . . . " 120
7. Ioan Trifon, paroch în Beriu . . . " 120
8. Ioan Olariu, paroch în Bucium . . . " 120
9. Nicolae Terhetea, paroch în Tămășasa . . . " 120
10. Nicolae Costescu, paroch în Sereca . . . " 120
11. Irimie Neesa, paroch în Cigmău . . . " 105
12. Adam Teodor, paroch în Turdaș . . . " 100
13. Nicolae Popa, paroch în Porcurea . . . " 100
14. Daniil Pop, paroch în Geogiu-suseni . . . " 100
15. Zaharie Tilicea, paroch în Vaidei . . . " 100
16. Iosif Hanches, paroch în Almașul-inferior . . . " 100
17. Vasile Glodean, paroch în Ardeu . . . " 100
18. Iosif Costea, paroch în Cibiu . . . " 100
19. Octavian Sabău, paroch în Bozeș . . . " 100
20. Nicolae Todea, paroch în Almașu-mic . . . " 100
21. Dumitru Ivașcu, paroch în Mermezeu-Văleni . . . " 100
22. Nicolae Damian, paroch în Balșa . . . " 100
23. Nicolae Andreiu, capelan în Petreni . . . " 100
24. Dionisie Bobeiu, capelan în Petreni . . . " 100
25. Ioan Cotruș, paroch în Dăncu-mare . . . " 100
26. Eutimiu Costescu, paroch în Boiu . . . " 100
27. Nicolae Roman, paroch în Romoșel . . . " 100
28. Vasile Botean, paroch în Ludești . . . " 100
29. Ioan Găzdău, paroch în Homorod-Suseni . . . " 100

Cuităm cu mulțămită la acest loc și frumoșele sume inscrite de doi mireni frunțași de acolo, pe lista protopresbiterului tractual, cum și cea inscristă de institutul de credit și economii, tiner și de curând înființat, "Dacia", a nume de la:

1. Dr. Aurel Muntean, adv. în Orăștie . . . cor. 200
2. Ioan Mihaiu, proprietariu în Orăștie . . . " 200
3. "Dacia", inst. de credit și economii . . . " 200

Cea mai frumoșă colectă însă, din câte s'au făcut până acuma, este colecta învățătorilor din acest tract. Acesta o afirmăm basați pe faptul că învățătorii, de-și mai réu situați în cele materiale și de-și cu salarii mai mici, pe cari adese-ori abia le pot încassa, totuși au dat o splendidă dovadă de sincera

NOUTĂȚI

Procesul "Cărții de Aur". Pertractarea finală în procesul intentat pentru volumul I. din "Cartea de Aur", conform actului judecătoresc înmănat azi dlui T. V. Păcățian, se va ține în 24 Novembre st. n. înaintea curții cu jurați din Cluj.

Regele Sârbiei — la Budapesta. Din isvor privat se raportază, că regele Alexandru al Sârbiei va face în curând vizită M. Sale împăratului și rege al nostru la Budapesta ori la Viena. În acest scop se face deja mari pregătiri la curtea din Belgrad.

Premiații fundațiunii Nobel. Cum se raportază din Copenhaga, comitetul fundațiunii Nobel a statorit deja lista celor cari vor avea să capete în acest an premiile uriașei fundațiuni. Vor fi premiați: *Marconi*, inventatorul telegrafului fără sîrmă, pentru scrutarile sale din domeniul fizicii; *Dr. Grassi* pentru cercetările din domeniul medicinei, apoi *Tolstot*, *Björnson*, *Spencer*, *Sinkievitz* și *Hauptmann* pentru activitatea literară.

Concertul filarmonic, arangiat Vineri sêra la "Gesellschaftshaus" din partea directorului de musică Hermann Kirchner, a dat publicului sibiian prilej de alêsă distracție spirituală. Chiar și cel mai subtil iubitor de musică a putut fi deplin satisfăcut cu prestațiunile de la acest concert. Și nici că putea fi altcum, când bageta măestrului Kirchner are norocul de a conduce coruri esceleante ca cel al "Reuniunii române de musică", al reuniunii bîrbătești de cântări ("Hermannstäter Männer-Gesangverein") și soliste și solisti ca dna Dr. Crișan, dșorele Emilia Auerlich, Tincuța Simonescu, Victorina Ott și domni Adalbert Bittermann și Fritz Haberditzl. Inceputul concertului l'a făcut orchestra orășenească, înmulțită cu studenți (de tot vr'o optzeci de persoane), cântând cu multă precizie și fineță uvertura "Leonore" a lui Beethoven. Atât în executarea acestui punct de program, cât și în acompanierea corului reuniunii române ("Când înfloresc trandafirii"), a dșorei V. Ott ("O schöner Morgen") și deosebi în "Creațiunea" lui Haydn orchestra sibiiană a dovedit că pôte ocupa loc de onore în șirul celor mai bune orchestre. Nu mai puțin bune au fost punctele 2 și 5: "Morgen im Wald" de Hegar și "Mütterlein" de H. Kirchner, cântate de "Herm. Männer-Gesangverein", cum și "At deser Jêrd, dô äs e Land", cântec sâsece, de H. Kirchner și "Ännchen lieb, Ännchen traut" (cântec popular din Boemia), cântate de reuniunea de cântări a meseriașilor sași ("Arbeiter-Bildungs-Verein"). Partii solo au avut: în "Mütterlein" baritonistul Bittermann, în "Când înfloresc trandafirii" dșora Simonescu, ear' în "Creațiunea" dl Bittermann (Adam) cu baritonul seu sonor și puternic ne amintia timpurile din tinerețele parochului Isaia Popa, când baritonul lui Șaia ne punea în uimire pe toți. Bun pendent la baritonul dlui Bittermann a fost și soprana dulcea al dșorei Auerlich (Eva). În personificarea dlui Bittermann protopărintele omenimei ni-se întășeză puternic și robust, nu numai prin voce, ci și prin constituția corporală, ear' Eva, în personificarea dșorei Auerlich, svelță și subțirică, ni-se părea ca o trestie mlădișă, sub scutul stejarului puternic (Adam), care în conștiința superiorității forțelor sale promise Evei sê-i fie scut și conducător: "O folge mich, ich leite dich" îi zice Adam în frumosul duet.

Am lăsat sê ne ocupăm la urmă cu partea cea mai plăcută nouă: cu debutul reuniunii române. Cu două cântece a capella ("Cântec de amor" și "Barcarola") corul damelor române a ținut loc de frunte în concertul de Vineri. În ambele vocile păreau ca tot atâtea dulci ciripiri de păserele, cari au și fost bogat răsplătite de aplausele publicului. Puternic și bine disciplinat s'a dovedit corul mixt al reuniunii în compoziția dlui Kirchner "Când înfloresc trandafiri în codru", la finea căreia dșora Simonescu a primit un frumos buchet de flori. Ear' cele trei doine cântate de dna Crișan, deosebi "Fôie verde de bujor", au stors furtună de aplause. Buchetul oferit dnei Crișan după terminarea acestei doine și rechiâmările pe scenă erau doveșile despre entuziasmul trezit în public. Resumând tôte, impresia multora dintrê cei cari au asistat la acest concert e, că afară de "Creațiunea", în care au debutat aprôpe la două-sute persoane, cel mai complet și mai bun cor a fost al reuniunii române, ear' întrê soliste dna Crișan n'a avut pârchieșă, pe când dșora Simonescu, în cas de emulație, ar puté ușor rivalisa cu solista din "Creațiune".

În fine amintim, că drept stimă și recunoștință pentru buna instruire și conducere corul damelor române la finea debutului seu din acest concert a oferit dlui Kirchner o frumôșă cunună de lauri, cu funde tricolore (roșu-galbin-vinăt), și cu inscripția: "Corul damelor române".

Leopold se 'nsoră! În societatea de elită din Bruxella se manține fama că regele Belgiei, moșneagul Leopold are intenția sê se însore. Sunt unii cari primesc cu neîncredere această veste; alții însă, cei cari cunosc lista picanteriiilor regelui, sunt aplecați s'o creadă.

Autonomie Macedoniei. În cercurile diplomatice din Constantinopol — cum se raportază ziarului parisian "Le Rappel" — e răspândită vestea că sultanol e decis sê pună capêt turburărilor din Macedonia dându-i autonomia, cum avea Rumelia orientală înainte de anectarea ei la Bulgaria. În acest cas va numi pentru Macedonia guvernator creștin și se zice că și-ar fi și designat deja la acest post pe *Karavelov* Petcu, fostul ministru-j. resident al Bulgariei.

Daruri pentru sf. biserică. Pentru biserica gr. ort. din Daneș, protopresbiteratul Sighișorei, s'au făcut următorele donațiuni și a nume: *Ana Costandin* a donat în memoria scumpului ei soț *Vasilie*, un rënd de haine preoțești, negre, o sfiță și un patrafir, colorate, în preț de 92 cor. *Simion Povariu* și soția sa *Safta* au donat un rënd de haine preoțești, colorate, și un prapor în preț de 100 cor. *Nicolau Seleușan* și soția *Maria*, un rënd de haine preoțești, colorate, în preț de 80 cor. *Ioan Neagu* și soția, un patrafir colorat în preț de 14 cor. *Ioan Florea* cu soția *Fevronia* o perdea la ușa împărătescă în preț de 10 cor. *Ignatie Dudaș* și soția *Maria*, un patrafir în preț de 14 cor. Fapte frumôșe, cari se laudă de sine.

Picnicul universitarilor români din Cluj. Tinerimea universitară română din Cluj invită la picnicul ce se va ține Duminecă în 23 Novembre st. n. 1902, în sala redutei orășenești din Cluj. Venitul curat e destinat pentru ajutorarea tinerilor lipsiți de mijloce. Inceputul sêra la orele 8. Prețul de intrare: de persoană 3 cor., de familie până în 3 membri 6 cor., de la 3 membri în sas 8 corône. Comitetul aranjator e compus astfel: *Valer Ostatea* president, *Antoniu Bogdan* vice-president, *Ioan Dica* cassariu, *Basilu Bașiotă* vice-president, *Augustin Rațiu* și *Virgil Munteanu* membri în comitet. Suprasolviurile și ofertele mariimôșe sunt a se trimite la adresa cassariului (strada Szentlêlek nr. 3) și se vor cuita pe calea ziaristică.

De la școla comerc. română din Brașov. Comitetul societății de lectură a elevilor școlei comerc. sup. gr. or. române din Brașov, a fost ales pentru anul școlar 1902/3, în ședința de constituire ținută în 6 Octobrie st. v. după cum urmăze: *President*: dl profesor I. Pricu; *vice-president*: G. S. Tălescu, cl. III. com.; *secretariu*: V. Ciocoiu, cl. III. com.; *vice-secretariu*: A. T. Greceanu, cl. II. com.; *cassariu*: C. Călțian, cl. II. com.; *controlor*: N. Plotogea, cl. II. com.; *bibliotecariu*: G. Popescu, cl. II. com.; *vice-bibliotecariu*: I. Grideanu, cl. I. com.; *econom*: I. Ciunga, cl. I. com.; ear' comisia literară se compune din: V. I. Bertianu, T. Orghidan și E. Stoica, toți din cl. III. com.; I. Mateiu și O. Prună din cl. II. com.; I. Manole ssn. din cl. I. com.

Concertul dômnei Vladaia. Despre concertul dômnei Vladaia, dat Marți, sêptemăna trecută, în sala de la "Unicum", s'a strecurat în numărul 119 al ziarului nostru o notiță esagerată, pe care în interesul adevărului trebuie sê o revocăm. Ni-se dă asigurare anume, din părți competente, că dômna Vladaia a cântat bine, și că publicul a rămas pe deplin mulțimit cu prestațiunile acestei artiste. Cea mai bună dovadă despre acosta este favorabila recenziune ce i-s'a făcut dômnei Vladaia din partea ambelor gazete germane din loc, cari, cum se știe, esprimă părerea unui public iubitor de artă și pricepătoriu de artă, cum e inteligența sasă din loc. Reproducem și noi părerea ziarului "Sieb. D. Tageblatt", care e următorea:

"Când va mai veni dômna Vladaia, va cânta probabil în fața unui auditoriu mai mare, pentru-că publicul ei de eri a fost pe deplin satisfăcut. Vocea ei e voluminôșă, și e în stare sê desvôlta forțe mai splendide și mai sigure. Tonurile date piano sunt în deosebi calde și pline de sonoritate. Predarea e numai viață, plină de energie. Nu cântă însă deopotrivă bine. Câte odată se observă mici inconveniente, aduse de pe bină, cu cari în sala de concert are sê lupte fie-care cântăreț de teatru. Câte odată nu sunt tonurile destul de curate, ceva cam nasale sau cam guturale, ceea-ce, ales când cântă franțuzește, este a se atribui în parte limbii franceze. În unele pieșe singurătate, acordă însă plăcere desevêrșită și neconturbată. Cât de mișcătoriu a cântat romanța din "Mignon" și cât de draguț doina românească: "După fragi și după mure"! Erau gata sê dispară barierele sentimentului, cari totdeauna se ivesc, când nu înțelegem limba în care ni-se cântă. Acî cânta inima cântăreții, ear' tonurile își făceau calea spre inima ascultătorilor. Splendidă a fost și "Habănera" din "Carmen". Dômna Vladaia e o eminentă interpretă a

musicii lui Bizeti, care e de o grațiositate admirabilă și îmbătătoare și de o fluiditate melodișă din cale afară. De încheere a cântat și o compoziție proprie, o doină populară română, făcându-și singură acompaniarea la pian. N'a fost însă prestațiunea cea mai bună a ei". . . .

Notăm, că dômna Vladaia va cânta astăzi, Luni, în teatrul orășenesc din loc.

Avis și rugare.

Aduc la cunoștința onoratului public român, că volumul II din opul meu "Cartea de Aur sau luptele politice-naționale ale Românilor de sub corôna ungară", apărut de curind, (prețul 10 corône), a trecut prin censura procuraturii regești din Cluj, care n'a aflat în acest volum nimic de difiicultat, prin urmare, e delăturat pericolul de a fi confiscat și acest volum. Cât pentru volumul prim, sôrtea lui depinde acum de la verdictul curții cu jurați din Cluj, care va fi dat asupra cărții înocă în decursul lunii acesteia. În cas de condamnare cartea va fi nimicită; dar' o voui scôte în ediție nouă, cu eliminarea pasagelor încriminate, și o voui trimite tuturor domnilor de la cari a fost confiscată, pentru a nu rămâne nimeni în pagubă. Ca sê pot purta însă enormele spese ce le voui avé cu noua tipărire a volumului prim, rog onoratul public român sê-mi dees sprijinul de lipsă, cumpărând volumul II, care formeză un întreg de sine stătătoriu, și conține material foarte interesant din viața noastră publică de la anii 1860—1863.

Cu stimă:
Teodor V. Păcățian.

Din public.*)

Dare de sémă și mulțămită publică.

Subscrișii în numele comitetului parochial gr. ort. rom. din Orda-de-jos aducem prin acosta căldurosă mulțămită tuturor participanților la petrecerea arangiată în 15/28 Sept. a. c. în favorul școlei nôtre.

De-și puțin preoți și învățatori au alergat sê ne dees sprijinul lor moral și material, totuși petrecerea a avut un succes material îndestulătoriu, mulțămită domnilor suprasolvenți.

Prin postă și ea suprasolviuri au incurs de la următorii domni: 1. Ioan Teculescu, protopresb. 3 cor., 2. Alesandru Todor, medic 2 cor., 3. Ioan Bogdan, preot 1 cor. 60 fil., 4. Basilu Hățăgan, notariu 2 cor. 60 fil., 5. Georgiu Cutean, preot 2 cor., 6. Văradjai Glück Adolf, 4 cor., Laurențiu Barzu, preot 2 cor. 40 fil., 8. Nicolae Botocan, de-regătoriu 2 cor. 60 fil., 9. Georgiu Pleșia, primariu 2 cor. 60 fil. 10. Iuliu Moldovan, inv. pens. 2 cor., Augustin Comes, inv. 2 cor., 12. Zaharia Mihălțan, inv. 1 cor., 13. Emanuil Comanescu, inv. 1 cor., 14. I. Pampu, inv. 1 cor., 15. Teodor Bogdan, inv. 60 fil., I. Bucur, inv. 1 cor., 17. Ignat Borza, propr. 1 cor. 60 fil., 18. Georgiu Voina, ampl. 1 cor., 19. Ioan Giulai, fleșeriu 2 cor., 20. Gavrilă Rațiu, propr. 1 cor., 21. Corneliu Fetiaș 1 cor., 22. Klein Miksa, propr. 3 cor., 23. Bueur Dreghiciu, sergent 70 fil., 24. Czitron József, propr. 1 cor. 60 fil., 25. Nicolae Meteșan, intrp. 2 cor., 26. Klein Aron, propr. 1 cor., 27. Leon Moldovan 40 fil.

Cărora deele Dzeu totdêuna sê pôtă alerga cu sprijinul lor în favorul școlei nôtre, care e atât de avisată la sprijin străin.

Subtrăgându-se din venitul brut de 83 cor. 60 fil., spesele de 44 cor., a rezultat un venit curat de 39 cor. 60 fil., care sumă s'a înmănat episcopiei pentru scopul destinat.

Orda-de-jos, în 4 Novembre 1902.

George Cutean Augustin Comes
paroch și presid. com. învățatoriu.

*) Pentru cele cuprinse în rubrica acosta Redacția nu primesce răspunderea.

dragoste, ce o nutresc cătră biserica ai cărei muncitori sunt, și cătră instituțiunile ei. Fapta lor laudabilă trebuie sê ne fie cea mai splendidă dovadă, că vor ști cultiva și în sufletul tinerimei acea dragoste și acel spirit de frumôșă jertfă pe altariul bisericeii. Jertfa învățatorimei acestui tract este cu adevêrat *obolul veduvei din sfta. evanghelie*. Laudă acestei corporațiuni, conștie de marea influință educativă, ce o are nu numai cuvêntul educatoriului, ci mai ales *fapta, esemplul* dat de el.

Iată colecta, făcută de învățatorii tractuali:

1. Const. Baicu (Orăștie)	cor. 100
2. Vas. Basarab (Romos)	" 100
3. Avram Dubleș (Romoșel)	" 100
4. Petru Onea (Almașul-mare)	" 100
5. Nicolae Herlea și soția Elisabeta (Vinerea)	" 100
6. Ioan Stăneasă (Cosțești)	" 80
7. Ioan Baci (Orăștióra-superiôră)	" 60
8. Ioan Petrucescu (Pricaz)	" 60
9. George Daniil (Căstău)	" 60
10. Iosif Dumitru (Beriu)	" 60
11. Ioan Bunea (Mada)	" 50
12. Nicolae Popovici (Orăștióra)	" 50
13. Avram Boariu (Petreni)	" 50
14. Ioan Caliman (Sebeșel)	" 50
15. Severian Pop (Dâncul-mare)	" 50
16. Teofil Crișan (Băcăint)	" 50
17. Sabin Safta (Romos)	" 50
18. Ioan Vlad (Bințiți)	" 50
19. Ioan Armean (Jibot)	" 50
20. Ioachim Cerbicean (Jibot)	" 50
21. Nicolae Botean (Balomir)	" 50
22. Ioan Fleșer (Orăștie)	" 50
23. Iosif Tilicea (Pischiț)	" 50
24. Ioan Branga (Orăștie)	" 50
35. Nicolae Costea (Cibu)	" 40
26. Lăzar Stoica (Renghet)	" 40
27. Ioan Balomir (Balomir)	" 30
28. Aron Haneș (Homorod)	" 30
29. Vasile Basarab (Vai-dei)	" 30
30. Andronic Blaga (Ferede)	" 30
31. Lucreția Eli (asilul din Orăștie)	" 30
32. Sultana Ciuleu (Gelmă)	" 30
33. Maria Racolța (Orăștie)	" 30
34. Candin Cozan (Ardeu)	" 20
35. Ioan Costea (Bozeș)	" 20
36. Ioan Lupu (Almașul-mic)	" 15
37. Filimon Stoica (Mermezeu-Văleni)	" 10
38. Ioan Dara (Curpeni)	" 10

În fine de la Nicolae Părêu, întreprindătoriu zidariu, în Orăștie, cor. 50.

Esprimând tuturor contribuenților în frunte cu protopopul tractual mulțămită, dorim, ca însufleșirea dovedită cu această ocaziune sê o cultive și în viitor și sê o manifesteze în tôte acțiunile activității lor publice.

Notă.

Incepând a sosi conspectele contribuțiilor la fondul catedralei din singuraticile parochii (adecă de la parochieni de acolo), atragem atențiunea onoratei preoțimi, ca de-odată cu conspectele se trimite la oficiul cassei și suma colectată, ca astfel sê nu se îngreuneze din samă afară ținerea în evidență a acestor contribuiri mai mici.

1936
1902
534

